

XVI. ASIR BURSA ZANAATKÂRLARI HAKKINDA SECİLİ MİZÂHÎ BİR ESER: SUN'Î ÇELEBÎ'NİN TEZYİN-NÂMESİ

Kadir GÜLER*
Ersen ERSOY**

ÖZET

Osmanlı devleti döneminde şehirlerimiz hakkında bilgi veren eserlerin başında şehrengizler ve bilâdiyeler gelmektedir. Bu tip eserlerde, ele alınan şehirlerin önemli meselelerine değinilmiş ve farklı üsluplarla çözüm yolları ortaya konulmuştur.

Yetiştirdiği yüz elli altı şâirle Osmanlı coğrafyasının ikinci kültür merkezi olan Bursa, hakkında kaleme alınan eser sayısı bakımından ön sıralarda yer almaktadır.

İstanbul ve Edirne ile birlikte hakkında en çok şehrengiz yazılan şehirlerden biri olan Bursa'nın, suları başta olmak üzere önemli her değeri bu eserlerde ele alınarak incelenmiş ve çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

XVI. asır şairlerinden Sun'î Çelebi, mensur-manzum kaleme aldığı Tezyîn-nâme adlı eserinde zamanının Bursa zanaatkârları hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Sun'î Çelebi, bu eserinde öncelikle Bursa şehrinin kültür tarihimiz açısından önemini ele almış, sonrasında ekmekçiler ve kuyumcular başta olmak üzere mühim zanaatkârlarını mizahi bir üslupla anlatmıştır. Eserinin sonunda Sultan Süleyman hakkında yazdığı bir kasideye yer vermiş ve bu kasidesinde de döneminin sosyal bozukluklarına değinmiştir.

Ele aldığımız bu makalede öncelikle şehrengizler hakkında bilgi verilmiş ve Bursa'nın kültür coğrafyasına değinilmiştir. Sun'î Çelebi'nin kimliği ve kişiliği tartışıldıktan sonra eserin yazma nüshaları ve muhtevası değerlendirilmiştir. Tezyîn-nâme'nin Berlin nüshasının transkribe metni sunulduktan sonra kaynaklar verilmiş ve incelenen nüshanın yazma metni eklenmiştir.

Bu eserin Osmanlı dönemi şehir araştırmalarına ve Bursa'nın kültürel hayatına önemli katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: XVI. Asır, Şehrengiz, Bursa, Sun'î Çelebi, Tezyîn-nâme.

*Yrd. Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Ed. Fak. TDEB, El-mek: kadirguler23@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Ed. Fak. TDEB, El-mek: ersenersoy@hotmail.com

A HUMOROUS TREATISE ABOUT XVI. CENTURY ARTISANS OF BURSA: SUN'İ CHALABI'S TEZYİNNÂME

ABSTRACT

Works such as *şehrengiz* and *bilâdiye* are foremost sources of information on our cities during the Ottoman Empire reign. In these works important matters of the city has been addressed and solutions have been exhibited in different styles.

Bursa, being the second cultural center of the Ottoman lands with its hundred and fifty six poets, is on the forefront considering the number of written works about itself.

Among İstanbul and Edirne, Bursa, being a city with the most number of *şehrengiz* written about itself, primarily its aqueous qualities has been studied in these works and solutions has been offered.

XVI. century poet Sun'î Çelebi, in his prose-poem work *Tezyînnâme*, provides important information on the artisans of Bursa.

Sun'î Çelebi, in this work begin with the importance of Bursa in terms of history of our culture, and after told important artisans, primarily bakers and goldsmiths in a humorous fashion. A kaside on Sultan Süleyman as been included at the end of the work, mentioning the social deformities of the period.

In this article, first information on *şehrengiz* is provided and the cultural landscape of Bursa is explored. After the identity and personality of Sun'î Çelebi is discussed, the manuscript and contents of the work is evaluated. After the transcribed text of the Berlin copy of the *Tezyîn-nâme* is provided, sources are provided and original manuscript of the examined content is added.

This work is expected to contribute to Ottoman period city researches and Bursa's cultural life.

Key Words: XVI. Century, *Şehrengiz*, Bursa, Sun'î Chalabi, *Tezyîn-nâme*

Şehrengizler, şehrin güzellerinin yanı sıra şehirle ilgili güzel yerlerin tasvirlerine de yer veren eserlerdir.¹ Osmanlı coğrafyasında şehirlerimiz için bilâdiyeler ve medhiyeler de kaleme alınmıştır.²

1335-1363 yılları arasında Osmanlı devletine başkentlik yapan Bursa asırlarca bir ilim, edebiyat ve kültür merkezi olmuştur. Kendisi hakkında en çok şiir yazılan, eser kaleme alınan şehirlerden birisinin Bursa olduğunu söylesek mübalağa yapmış olmayız.

¹ Bunun güzel bir örneği Lâmiî Çelebinin *Şehrengiz*'idir. Adı geçen eserdeki Bursa tasvirleri için bkz. Orhan Şaik Gökyay, "Divan Edebiyatında Şehirler II: Kastamonu ve Bursa", *Seçme Makaleler 3: Güçlük Nerede?*, İstanbul, 2002, s. 257-273.

² Kadir Güler, "XIX. Asır Şuarasından Arifi ve Pesendi'nin Kütahya Medhiyeleri" Erciyes Üniv. SBD, Kayseri 1996, s.279-286

Bursa'da yaşamış ya da Bursalı olan bir takım şairler bu şehrin güzelliği karşısında kayıtsız kalamamışlar ve ondan şiirlerinde bahsetmişlerdir. Hâmidî-i İsfahânî, onun oğlu Celîlî, Necâtî Bey (ö. 1509), Lâmiî Çelebi (ö. 1531), Rahmî (ö. 1567) gibi şairlerin şiirlerinde Bursa'dan bahsedilmiştir. Lamiî Çelebi (ö. 1531), İshak Çelebi (ö. 1537), Âşık Çelebi (ö. 1571), Halîlî, Mânî (ö. 1599), Nâzûk (ö. 1686), Belîğ (ö. 1729) gibi şairler Bursa güzelleriyle ilgili şehrengizler kaleme almışlardır.³

Bu haliyle Bursa, hakkında en çok şehrengiz yazılan şehirlerden biridir. Mü'minzade Hasib (ö. 1752), Bursa'nın sularıya ilgili bir manzume kaleme almıştır.⁴ En çok vefeyâtnâme yazılan şehir, Bursadır.

Baldırzâde Selîsî Şeyh Mehmed (ö. 1650), İsmail Belîğ (ö. 1729), Eşrefzâde Şeyh Ahmed Ziyâ (ö. 1783), Narlı Şeyhi Mehmed Fahreddin (ö. 1856), Emir Sultan Müderrisi Sahnâf Süleyman Hâlis (ö. 1759), Gazzîzâde Şeyh Abdülatîf (ö. 1831), Bakırcı Râşid Mehmed (ö. 1817) gibi şahıslar Bursa vefeyâtnâmeleri kaleme almışlardır.⁵

Bursa, yetiştirdiği şâirler bakımından da dikkatleri çeken bir şehir olmuştur. Biyografi kaynaklarına göre Bursa, yetiştirdiği 156 şâirle kültür coğrafyasında ikinci sırada yer almıştır.⁶

Daha teferruatlı mütalaalar neticesinde Bursa'nın adının geçtiği ya da ondan bahseden şiirlerin ve bu şehri konu alan eserlerin sayısının artacağı muhakkaktır.

Bursayla ilgili olarak kaleme alınmış ve bugüne kadar değerlendirilmemiş olan eserlerden birisi incelememizin konusunu teşkil eden Sun'î Çelebi tarafından secili bir dille ve mizahi bir üslupla yazılan *Tezyinnâme* adlı kitaptır.

Türk Dil Kurumu zanaat kelimesinin karşılığını “İnsanların maddeye dayanan gereksinimlerini karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte deneyim, beceri ve ustalık gerektiren iş, sınaat” 2. “El ustalığı isteyen işler” olarak vermekte ve Nazım Hikmet'ten “Hiçbir vatandaşa benim zanaatı tavsife etmem” cümlesini örnek olarak göstermektedir.

Edebiyatımızda on üç şâir, Sun'î mahlasını kullanmıştır.⁷ Çalışmamızın konusunu teşkil eden *Tezyinnâme*'nin yazıldığı XVI. yüzyılda ikisi Bursalı, Kastamonulu, İznikli, Gelibolulu, Ispartalı, Selanikli, İskender Paşa Oğlu Sun'î ve Mevlevî Sun'î olmak üzere aynı mahlası kullanan dokuz şâir vardır.⁸

Tezyinnâme'de Sultan Süleyman methiyesi olarak da düşünüldüğünde bu eser, Kanuni Sultan Süleyman devrinde yazılmış olmalıdır. Her ne kadar bir kesinlik bulunmuyorsa da eseri o devri idrak etmiş olan Bursalı Sun'î yazmış olmalıdır diye kabul edebiliriz.

Bursalı Sun'î, hem kendi şehri olması dolayısıyla hem de hezele ve mizaha düşkün olduğundan bu eseri kaleme almıştır. Ancak ne biyografi kaynaklarımızda ne de eserde müellifin kimliğini ortaya koyacak herhangi bir delil bulunmadığından ihtimal dahilinde bir tespit bulunmak zorunda kaldık.

³ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatında Şehr-Engizler ve Şehr-Engizlerde İstanbul*, İstanbul, 1957, s. 141.

⁴ Agah Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara, 1988, s. 368.

⁵ Agah Sırrı Levend, *a.g.e.*, s. 407-411.

⁶ Mustafa İsen, “Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış”, *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlardaki Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara, 1997, s. 71.

⁷ Mustafa İsen, *Divan Edebiyatında Mahlasdaş Şairler*, *a.g.e.*, s. 203.

⁸ Bu şairlerle ilgili bkz. Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, I, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara, 1989, s. 567-576; Mustafa İsen, *Kühü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*, Ankara, 1994, s. 236, Latîfî, *Tezkiretü's-Şuarâ ve Tabsıratu'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara, 2000, s. 359-365; Âşık Çelebi, *Meşâiru's-Şuarâ*, Haz. Meredith Owens, Londra, 1971, 219b-222a; Sehî Bey, *Tezkiretü's-Şuarâ*, Haz. Mehmed Şükrî, İstanbul, 1325, s. 138.

Diğer Sun'ilerin bir kısmının da Kanunî Sultan Süleyman devrini idrak ettiklerini ve bu eseri onlardan birinin kaleme almış olabileceği ihtimali de şimdilik hatırdanda bulundurulmalıdır.

Tezyînnâme'nin Berlin, Viyana, Zagreb olmak üzere üç nüshasından haberdarız. Çalışmamızda sunduğumuz metin Berlin'deki kopyanın transkribe metnidir.

Berlin nüshası Pertsch'in hazırladığı katalogda 31 numarada olup yazmanın raf numarası Diez. A. S. 144'tür.⁹ 44-66. varaklar arasında bulunan *Tezyînnâme*'nin yer aldığı mecmuada ondan başka Hamdî'nin *Kıyâfetnâme*, Revânî'nin *İşretnâme*, *Esrârnâme* adında bir mesnevî, *Hâcibnâme* şeklinde adlandırılan bir kaside vardır.

Eserin Viyana nüshası Flügel'in katalogunda 649 numaradadır. Bu yazmanın 1-47. varakları arasında Alî Şîr Nevâtî'nin üstadı Lutfî'nin *Gül ü Nevrûz* mesnevîsi, 48-61 arasında *Tezyînnâme*, 62-73 arası Güvâhî'nin *Pendnâmesi*, 74-76 arası İnşâ-yı Bî-nukat, 76-79 arasında muhtelif şiirler vardır.¹⁰

Eserin üçüncü ve sonuncu nüshasının kopyası Hırvatistan'ın başkenti Zagreb'deki Bilim ve Sanat Akademisi Kütüphanesinde.¹¹ Birnbaum'a göre bu nüsha 967/1559 tarihinde istinsah edilmiştir.

Sun'î Çelebi, eserine Allah'a hamd ederek başlar. Allah'ın tevhid ehlinin hamurunu lütuf ve inayet suyuyla yoğurup gönül bahçelerinde tevhit ağacını bitirdiğini söyler. İnananların gönüllerinde iman incisi meydana getirdiği için şükürün ve minnetin Allah'a ait olduğunu ifade eder.

Daha sonra peygambere salât ve selam edip dört halifenin övgüsüne başlar. Hz. Ebu Bekir'in Sıddîk ismi üzerinde durup, Hz. Ömer'in adaletini vurgular. Hz. Osman'ın hayâsını över, onun Kur'ân ayetlerini bir araya getiren kişi olduğunu söyler.

Hz. Ali hakkında ise onun peygamberin amcasının oğlu olduğunu, misafiri olma şerefine erdiğini belirtip hakkında "*hel etâ*" ayetinin indiğini, Hz. peygamberin "Ali'den başka yiğit yoktur" cümlesini beyan ettiğini anlatır. Hz. Muhammed'in ashabının yıldızlar gibi olduğunu hangisine iktida edilse kişinin yolunu kaybetmeyeceği anlatıldıktan sonra, Bursa'nın övgüsüne başlar.

Bu şehrin güzelliğinin "*onun bir benzeri yaratılmamıştır*" ayetinin manasına uygun olduğunu, burada pek çok Yahudi ve Hristiyanların gönüllerinin İslam nuruyla dolduğunu topluca İslam'a girdiklerini anlatır.

Daha sonra şehrin büyükleri, saygı değer kişileri ve zanaat ehliyle beraber Muhammed Buhârî câmii ve türbesini ziyaret ederek burada Allah'a hamd ettiklerini, peygambere naat okuduklarını ve zamanın padişahı Sultan Süleyman'a övgülerde bulduklarını yazar.

Bu kısımlardan sonra yazar mizahi bir üsluba başlar. Şehirdeki kâfirlere korku salmak amacıyla oradaki büyük zatlarla beraber gezmeye karar verdiklerini söyler. Önce burada bir deve olduğunu belirtir. Bu deveyi mübalağalı bir dille tavsif etmeye başlar. Onu Hz. Salih'in devesine benzeter.

Süslemelerini ve koşum takımını öve öve bitiremez. Devenin üzerindeki mahfilden sitayişle bahseder. Mahfilde bir güzel olduğunu anlatıp onun güzelliği hakkında övgü dolu ifadeler kullanır.

⁹ Wilhelm Pertsch, *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin Türkischen Handschriften Berlin*, 1889, s.

¹⁰ Gustav Flügel, *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich Königlichen Hofbibliothek Zu Wien*, I, Viyana, 1865, s. 614.

¹¹ Eleazar Birnbaum, "Turkish Manuscripts: Cataloguing Since 1960 and Manuscripts Still Uncatalogued, Part 2 Yugoslavia, Bulgaria, Romania", *Journal of the American Oriental Society*, V. 103, 1983, s. 523.

Başka bir grubun yanında bir öküz olduğunu söyleyip onu da mübalağalı bir şekilde anlatır.

Daha sonra ekmekçi esnafının iki ekmek getirdiğini belirtip bunları güneş ve ayla mukayese eder. Bunları açlık kılıcının siperi şeklinde niteler. Ekmekçilerin akabinde marangozlardan bahseder. Her birinin çok maharetli olduğunu anlatıp pirlirini medheder.

Akabinde bina ustalarından bahsetmeye başlar. Bunların yaptığı binaların meşhur Mimar Sinimmar'ın inşa ettiği efsanevi Havernak adlı saraydan bir nişane olduğunu belirtir. Bursalı bina ustalarının inşa ettiği bir hamam övgüsüne geçip gulluv derecesinde bir mübalağa ile kubbesini, kapısını, lülelerini ve içinden akan suyu anlata anlata bitiremez.

Kuyumcular anlatılırken Hz. Süleyman'ın mucizevî yüzüğü hatırlatılır. Kuyumcuları överkende bunların imal ettiği yüzük, halhal vesair tezyinat malzemelerinden bahsedip zamanenin bunlar karşısında hayranlığından parmağını ısırıp kalacağını yani aşırı derecede şaşıracağını ifade eder.

Devamında takyecileri, zer-kûbları, saraçları, kasapları benzeri fadelerle abartılı bir şekilde anlatır.

Hırfet ehlini anlatırken telmih sanatından bilhassa yararlandığı müşahede edilir. Mesela saraçlar övülürken meşhur efsânevî aşk kahramanları Hüsrev ve Şirîn'nin Şebdiz ve Gülgün adındaki atları zikredilir.

Risalenin sonlarına doğru önden yürümek arkada kalmak meselesi yüzünden iki grup arasında kavga çıktığı belirtilip her zanaat ehli zikredilir ve bunlarla ilgili terimler mizahi bir şekilde ele alınır. Bu kavganın sonucu olarak kinci zamanenin sohbeti baltaladığı mutluluk vu neşe fidanını kestiği ifade edilir.

Sun'î Çelebi, Tezyînnâme'yi Sultan Süleyman hakkında kaleme aldığı mesnevî şeklinde bir kasideyle nihayete erdirir. Bu kasidede zamanenin halkın sohbetini bozduğunu, zevk şarabını acılaştırdığını, halkta perişanlığın baş gösterdiğini, cemiyetin dağıldığını söyler.

Bundan dolayı gamlanmaması gerektiğini Allah'a yalvarmanın lüzumunu belirtir. Daha sonra sözü Sultan Süleyman'a getiren şair, onun ihsanlarından vahşi hayvanların bile yararlandığını söyler.

Allah'ın ihsan, lütuf, şefkat ve merhametini över. Padişahın devletinin bâkî, düşmanlarının ise yok olması için dua eder. En sonunda kendisine âmin diyenlerin gam eşkıyasından emin olmalarını diler.

METİN

44b) Һamd ü bî-һadd ü sipās-ı bî-қıyās ol Һālîқ-i ecnās-ı cinn ü nāsa 'azumet қudretühü ve cellet 'azamatühü¹² ki ezeli āferînişinde ғin-i muvaһһidîni āb-ı luғ u 'ināyet ile terbiye ve taһmîr idüp şahrā-yı kevn-i zuһūr içre besātîn-i dillerinde devһa-i tevһîdi bitürdi. Li-mü'ellifhi:

Қudretidür nihāl-i dil üzre

Bār-ı tevһîdi bitüren her bār

¹² Onun kudreti büyük, azameti yüce oldu.

Ve minnet-i bî-minnet ü şükr- bî-pâyân ol Râzık-ı pür-mevhibet ü dâdâr-ı heft-âsumâna ‘*ammēt ni’amâ’ühü ve tevâlet el-âvâ’ühü*¹³ ki aqtâr-ı emtâr-ı eltâf u hidâyetin tenzîl ü taqîr eyleyüp deryâ-yı vücûd içre aşdâf-ı mü’mininde dür-i îmân vücûda getürdi. Li-münşî’ihi:

45a) Naqd-i îmân-râ be-kîs-i kalb-i mâ be’nhâde ü

Şâhid-i taşdıķ-i hem-zânü-yı mâ ü kerde ü¹⁴

Ve şıla-i şalavât ol eşref-i maḥlûkâta ki unşur-ı laṭfî ‘illet-i ğâyetiyye-i ‘anâsır-ı erba’a ve bâ’iş-i semâvât- seb’ olup zîver-i mu’cizât ile şeş cihât ârâste olmuştur.

Ve dürüd-ı nâ-ma’dûd ol ekrem-i cümle mevcûda ki enhâr-ı şefkati birle kıştzâr-ı cihân recâ-yı leb-i teşnegân vâdî-i cürmi sîrâb olup ḥ’ân-ı şefâ’at ile kâse-i ümmîd-i ‘aşıyân ṭolmuşdur.

Ve niçe teslîmât-ı celiyye ve tecelliyât-ı ‘aliyye ol çâr rûkn-i dâr-ı İslâmüñ serdârı yâr-ı ğâr-ı Muḥammed-i Muḥtâr ve Ebû Bekr-i Şiddîka ki ḥaķîkatde Ebû Bekr-i şıdķ u iķrârdur.

Ve ‘amir-i eyvân-ı ‘adl ü ‘Ömer-i Fârûka ki ‘aynı ser-çeşme-i ‘ilm-i yaķın ve mîmi ser-tâc-ı mü’minîn ve râsı dâmen-ġîr-i

45b) Melik-i ğaffârdur. Ve ğubâr-ı na’leyni kühl-i dîde-i üli’l-ebşâr, ve ḥâk-i pâk-i pâsı tâc-ı ser-i melâ’ik- ebrâr olan ‘Osmân-ı zî’n-nüreyne ki câmi’-i Qur’ân ve mecma’-ı ḥilm ü îmân u ḥayâdur.

Ve ḥ’ân-ı “*laḥmûke laḥmî*”¹⁵ birle ḍayf-ı Muḥammed-i Muştafâ ‘Aliyy-i ‘âlî-ķadre ki nüşende-i câm-ı “*hel etâ*” ve püşende-i câme-i *lâ fetâdur*. Beyt:

İbn-i ‘am-i Muştafâ-yı mürsel

İdrâk-i pesîn ü ‘aķl-ı evvel¹⁶

Ve cârüb-zen-i beyt-i şer’-i Muḥammedî ve maş’ale-efrüz-ı ḥâne-i dîn-i Aḥmedî olan evlâd-ı ebrâr-ı ahyâre ki her biri nigeḥbân-ı tarîkat-i Muştafaviyye ve mürebbiyân-ı ferzend-i şerî’at-i nebeviyyedür.

Ve tekrîmât-ı “*eşḥâbî ke’n-nücüm*”¹⁷ ile mükerrerem şahâbe-i kirâm u ‘izâma ki her birisi aḥter-i burc-ı dîn ü îmân ve ḥümâ-yı evc-i İslâm-ı şıdķ u âşiyândur. *Rıdvânüllâhi Te’âlâ ‘aleyhim ecma’in*.¹⁸ Ba’dehu eltâf-ı Ḥudâ-yı cihân-âferîn ve a’tâf-ı Ḥâlîķ-ı

46a) perverdîġâr-ı ‘aķl u dîn birle yine a’lâm-ı İslâm berter ü râyât-ı dîn-i Muḥammedî evc-i felege hem-ser olup ser-ḥayl-i enbiyâ ve sâlâr-ı ceyš-i aşfiyâ li-mü’ellifihi:

Ân Resûlî ki ḥatm-i mürsel şod

Fetvi-yi dîn ez-ü müseccel şod

Mîhr-i felek-i ‘ilm-i yaķın ve mâ şadaķ-ı “*ve mâ erselnâke illâ raḥmeten li’l-’âlemîn*”¹⁹ vâlî-i vilâyet-i nübüvvet ve dîbâce-i kitâb-ı risâlet nigîn-i ḥâtem-i işıfâ ḥâzret-i ḥâtemü’n-nebiyyîn

¹³ Nimetleri herkese şamil olmuş nimetlerinin ardı arkası kesilmemiştir.

¹⁴ O, iman nakdiyle bizim kalp kesemizi doldurmuş, tasdik güzelini bizim dostumuz eylemiştir.

¹⁵ Senin etin benim etimdir (Senin kanın benim kanım, cismin cismim, ruhun ruhumdur). Hz. Peygamber’in Hz. Ali hakkında söylediği iddia edilen söz. Mehmet Yılmaz, Kültürümüzde *Arapça, Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, II, İstanbul, 2008, s. 517.

¹⁶ Hazreti Muhammed’in amcasının oğludur, hem son yaratılan hem ilk yaratılan aklın idrakidir.

¹⁷ “Sahabem yıldızlar gibidir hangisine uyarınsız hidayete erersiniz” anlamında hadis. Bu hadisin ravilerinin iyi kimseler olmaması dolayısıyla asılsız olduğu söylenir. Emine Yeniterzi, *Divan Şiirinde Naat*, Ankara, 1993, s. 143.

¹⁸ Allah hepsinden razı olsun.

Muhammed-i Muştâfânun *aleyhi mine's-şalavâti ezkāhâ ve mine't-teslîmâti esnâhâ*" ufuğ-ı kevnenden necm-i mu'cizât-ı sâti'ası bâhir ve perde-i gaybdan şâhid-i şevâhid-i zâhiresi tâhir olup mecma'-ı merâkıd-ı meşâyih-i etkiyâ ve menba'-ı meşâhid-i meşâhîr-i evliyâ ma'den-i cemâhîr-i 'ibâd-ı 'ubbâd ve mâ şadağ-ı "*lem yühlağ mişlühâ fi'l-bilâd*"²⁰ olan şehr-i Burusa *hâmâhüllâhü Te'âlâ 'ani'l-be'sâda*²¹ fırça-i

46b) Yahüdî ve zümre-i Naşârâdan niçesinün pertev-i nür-ı hidâyet-i Yezdâniyye ile hâne-i derûnları ve serâçe-i dilleri münevver ve büy-ı nür-ı 'inâyet-i Sübhâniyye birle bâğ-ı cinân u dimâğ-ı cenânları mu'a'ttar olup resm-i bâtil ve âyîn-i 'âtıllarından 'udül u rücû' idüp huğû' u huşû' birle elif-i İmân gibi barmaq götürüp vahdet-i zât-ı Hudâ-yı her dü cihân ve hağkât-i şerî'at-i habîb-i Melikü'l-Mennân-ı Zü'l-ihsâna ikrâr eyleyüp kelime-i şehâdeti 'an şamîmi'l-ğalb kâ'il ve evâir ü nevâhî-yi İlâhiyyeye hezâr dil ü cân ile râzî vü kâyil olup şadığ-ı taşdığ gibi dâmen-i hâtırları dest-i gubâr-ı zann u reybden müberrâ ve âyîne-i fu'âdları mişkala-i tevhid ile jeng-i şekk ü vehmden mücellâ oldu.

Ve küfl-i bâb-ı hısn-ı dilleri miftâh-ı şehâdet birle açılıp pâdşâh-ı İslâm u şadr-ı serîr-i

47a) serâsînelerinde karar idüp sevâlif-i eyyâm ve sevâbık-ı a'vâmdan içlerinde olan cünd-i küfr ü tuğyân ve 'asker-i bağı u 'işyân bi'z-zarûrî terk-i diyâr itdi. Li-münşi'ihî:

Bâd-ı luğf-ı Hağğ ile bâğ-ı dilinde anlarun

Hamdülillâh kim açıldı gonca-i İmân u şıdğ

Çünkim rivâyet-i "*en-nâse yedğulüne fi dinillâhi efvâcâ*"²² hâleti 'ayn-ı 'ibret ü çeşm-i meserret birle müşâhed ü mu'âyene oldu. Her şahşun râyiha-i ezhâr-ı neşât-ı hubür ile külbe-i cânı hoş-bü ve her kesün kîse-i derûnı nuğûd-ı cüyüd-ı sürür ile memlû olup şehrün ekâbir ü a'yân u mîr ü muhteremleri ve ehl-i şanâyî'un ihtiyâr-ı sâl-ğorde pîr-i piş-ğademleri ki her biri 'ayn-ı a'yân-ı insân belki insân-ı 'ayn-ı a'yân idi el bir ve tedbîr idüp ayak tonanması kaçına mâl-i bî-hisâb mebzûl kılıp her hırfetün

47b) mâhiri ve fûnûn-ı şan'atun sâhiri mâhiye-i ğarîb ve şan'at-ı 'acîbe icâdına meşğûl olup her kişi mağdürını peydâ ve mâhiyesini müheyyâ idüp mecmû'-ı enâm u cumhûr-ı hâşş u 'âm ol nağl-bend-i gülzâr-ı siyâdet ve zînet-i kâr-hâne-i velâyet kuğb-ı dâyire-i 'âlem ve serdâr-ı evliyâ-yı benî âdem seyyid-i mirân-ı cihân mîr-i seyyidân-ı devrân hazret-i seyyid Muhammed-i Buğârî 'aleyhi rahmeti'l-Bârî'nun mezâr-ı lağf ü câmi'-i şerîfine cem' olup hamd-i Hudâ ve medğ-i Muhammed-i Muştâfâyı tağdîm itdükden soğra ğalîfe-i İslâm u şehriyâr-ı enâm 'anğâ-yı kâf-ı kâdr u iğbâl ve şâhbâz-ı evc-i câh u celâl âdşâh-ı cihân-penâh u ğıdîv-i ma'delet-i destğâh u Süleymân-ı şânî ki berât-ı ğilâfet ü tevki'-i emâret ü şâhib-ğırâniye nâm-ı nâmîsi evvel olmışdur.

48a) li-mü'ellifihî:

Şehriyâr-ı zamân u şâh-ı 'âdil

Hâmi-yi Hağğ vü mâhi-yi bâtil

Hâdim-i esâs-ı dâlâl-i kefer-e-i füccâr ya'nî sultân Süleymân ğân "*ebbedallâh salğanatahu ilâ inğirâzi'd-devrân*"²³ hazretlerinun du'â-yı devâm-ı kıyâm-ı şavlet ve şenâ-yı kıyâm-ı kavâ'im-i şavletini kemâhî idüp şirzime-i küffâra infi'âl u inkisâr virmek için çârsû-yı şehri sū-be-sū gezmek

¹⁹ Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. (Kur'ân, Enbiyâ 21/107).

²⁰ Şehirlerin içerisinde bir benzeri yaratılmamıştır. (Kur'ân, Feçr 89/8). Kur'ân-ı Kerim'de bu ibare İrem şehri için kullanılmıştır.

²¹ Allâhü Teâlâ onu belalardan korusun.

²² İnsanların fevc fevc Allah'ın dinine girdiğini göürsün. (Kur'ân, Nasr, 110/2).

²³ Allah kıyamete kadar saltanatını devam ettirsin.

kaşdıla yürüyüp evvelâ gürüh-ı eşraf-ı ‘izâm ve sâdât-ı kirâm ki nihâl-i vücûdları sebzezâr-ı siyâdete revnağ-ı tām virmişdür. Naẓîf câme ve laţîf ‘imâme birle boyunlarında ridâ ve ellerinde ‘aşâ tã’ife-i sũhtegâna pîşvâ vü rehnümâ olup ardlarınca bir cemel-i cebel-vağar hürşîd-ceres ve berķ-reftâr hem-zâd-ı nâka-i Şâlih ve hem-likâm-ı şütür-i çarğ-ı devvâr yidilür ki

48b) li-münşi’ihi:

Boynı kavş-i kuzah-mişâl ayağı

Qubbe-i çarğa olur idi sûtün

Depmesinden kararadı cism-i zemîn

Taşa başsa iderdı fî’l-hâl un

Şîb ü serâser ü dîbâ ve deve tabanı mûnağğaş kemhâlarla pîrâste idüp üstinde bir mağfil-i zîbâ dağı ârâste itmişlerdi ki câmî’-i nüh-ķıbâb-ı felekde olan huffâz-ı melâyik ve seb’-hân-ı sükkân-ı erâyik revzene-i semâdan müşâhede idüp ârzûlarından âyet-i v’erzûknâyî²⁴ vird-i lisân ve zîkr-i cenân idinmişlerdi ve ol mağfil-i laţîfüñ içinde bir tıfl-ı Yûsuf-liķâ ve Dâvûdî-şadâ vardı ki pîr-i felek tufeyli olup her gün levh-i zer-endüz sebaķını ber-düş idüp debîristân-ı nâza gitdükçe sâye-veş ardınca bile giderdi. Li-mü’ellifihî:

Görinen şanma mihr ol mâh-rünüñ

Getürmişdi felek levhîni ber-düş

Ve dehân-ı dürer-bârını küşâd idüp bir nefes ser-âgâza

49a) başlasa ‘andelîb-i hoş-nevâ medhüş olup gonca-veş girîbân-ı şabrını çâk iderdı. Li-münşi’ihi:

N’idem kim bir nefes ol çehresi gül

Ser-âgâz itse yolınurdı bülbül

Bu mertebe hüsn ü melâhat ve hüsn-i şavt u leţâfet şâhibi olup elinde kelâm-ı kadîm ve Furķân-ı ‘azîm “*efelâ yenzurüne ilâ’l-ibîli keyfe huliķat*”²⁵ âyetini şol vech-ile tilâvet eylerdi ki şütür-i bî-çârenüñ zimâm-ı ihtiyârı elden gidüp şevķından ebr-i bahâr-vâr gözlerinden seyl-i eşķ yağmur gibi yağardı. Ve anlardan şoñra ikincilerüñ dağı zamân-ı Nühdan ķalmış âdem şüretlü sâl-ğorde ve büzürgân-ı nür-ı girân-ı cihân-dîdeleri mezra’-ı sa’y u iķdâma toğm-ı himmet ü ihtimâm eküp “*baķaratün şafırâ’ü fâķı’un levnüñâ tesürrü’n-nâzîrîn*”²⁶

49b) bir gâv-ı zerd ü âhü-çeşm ü şehd-i şîr ü ķarnında leţâfet-i sîret ü hüsn-i sûret birle müşâbihî yoğ-ıdı. Li-mü’ellifihî:

Hâşılı mezra’-ı cihân içre

Yoğ-ıdı bir dağı aña beñzer

Burc-ı şevre başı berâber idi

Heybetinden kaçardı şîr-i ner

²⁴ Bizi rızıklandır. (Kur’ân, Mâide, 5/114).

²⁵ Develerin nasıl yaratıldığını bakmıyorlar mı? (Kur’ân, Gâşiye, 88/17).

²⁶ Sarı renkli, parlak tüylü bakanların içini açan bir inektir. (Kur’ân, Bakara, 2/69).

Ṭa'n iderdi meh-i neve şâhı

Çarha baş egmese 'aceb mi eger

Envâ'-ı akmîşe-i zerîn ile şol mertebe tezyîn itmişlerdi ki gāv-ı gerdün-keş-i nermînüñ âteş-i reşk ü hâsed hırmen-i vücūdını yaqardı. Ve 'alef-zâr-ı cihânda bir dâne olup tevsen-i gerdüna çeşm-i haqâretle baqardı. Li-münşi'îhi:

Tevsen-i çarhı şaymayup kıla

Egmez idi başını kelle idi.

Ve zümre-i habbâzânânüñ dağı tennür-ı zamânedede döne döne pūhte olmuş etmek gibi 'azîz niçe pîrleri ve nâr-ı gayret

50a) ile yanmış yakılmış ihtiyâr-ı pür-tedbîrleri kurş-ı fikret-i âteş-i hamîyyet bişirüp niçe eşkâl-i 'acîbe ve şuver-i garîbe tahmîr idüp iki çörek dağı peydâ kılmışlardı ki "*mişlü'd-dünyâ merrateyn*" mantûkı olup kurş-ı mâh u hurşîde ṭa'n iderdi. Li-mü'ellifihi:

'Arşa-i iştihâda her birisi

Tîr-i cû' için olmuşdı siper

Ve bu hırfetüñ içinde mâye-i 'ömr-i zindegânî ve sermâye-i cavidânî nân u nemek haqqını bilür âb-ı luft ile yoğrulmuş hâdden füzün dilber-i gendüm-günlar vardı. Li-münşi'îhi:

Âsiyâb-ı felek gibi niçe yıl

Devr itse cihâni sâ'il-i dil

Bulmayup anlaruñ gibi güzeli

Kurş-ı ümmîde irmeyeydi eli

50b) ve ṭa'ife-i dürüdgerânüñ dağı üstâd u pehlevânları ki her biri şan'atında Ḥabîb-i Neccârdan nişân virürdi. Kible-i âfâk u Ka'be-i 'uşşâk ma'bed-i server-i enbiyâ ve mantûk-ı "*ve men dahalehu kâne âminen*"²⁷ şeyh-i vaqûr u şâhid-i mestür-ı harem-i kerem 'abâsi libâs u maḥaṭṭ-ı riḥâl-i istînâs maṭâf-ı tavâf-ı cihâniyân ve merâm-baḥş-ı 'âlemiyân hâcet-geh-i 'âlem Beytullâh-ı mu'azzamı ve içinde olan mürşid-i küşe-nişin ve melşüm-ı şifâh-ı 'âlemîn kâsir-i kâse-i nefsi bâğiye ve seng-i bütân-ı kulüb-ı tãğiye miḥekk-i kalb-i benî âdem ve mescüd-ı cibâh-ı cümle-i 'âlem hâcer-i esvedi ve finâsında ḥayy u mürdegân-ı ṭa'atṭuşa ḥayât virüp 'azûbetde mâ'ü'l-ḥayâtı mât iden Zemzemi "*ve fîhi âyâtün beyyinât*"²⁸ tahtında münderic olan maḳâm-ı İbrâhîm-i müfahhamı ve bi'l-cümle derûn-ı birünündeki emkine-i laṭîfe

51a) ve maḳâmât-ı şerîfenüñ resmini bî-kuşûr bünyâd idüp der ü dîvârın şanâyi' ü bedâyi' ile şöyle âbâd itmişlerdi ki her kişi görmege sa'y idüp görenlerüñ dağı şafâsi 'ömr sürerdi. Li-münşi'îhi:

²⁷ Oraya giren emin olur. (Kur'ân, Âl-i İmrân, 3/97). Kâbe, hakkında nazil olan ayettir.

²⁸ Onda apaçık deliller vardır. (Kur'ân, Âl-i İmrân 3/97).

Bir de içinde görmenüñ anı

Merve haqqı şafası ‘ömre sürer

Ve fırka-i bennâyānuñ dağı niçe pehlevānları ki her neye el ursalar Havernağdan nişāne olurdu. Bir hāmmām-ı zümür-rūd-ferş ü hürşid-cām ve ‘abir-endūd-ı mergüb-endām peydā itmişlerdi ki tāk-ı bālāsı kubbe-i çarh yirine kemend şalmışdı. Li-münşi’ihi:

Çarhdan kubbesi olup bālā

Kehkeşāna baş egmedi kemeri

Ve lüle-i sīmīninüñ cereyānına āb-ı zülālüñ ağızı suyu aķup çeşme-i āftāb harāret-i nār-ı hāsedden ķuruyı ķalmışdı. Li-mü’ellifihi:

Āb-ı germi leṭāfetini görüp

Kendüsinden şovumış-ıdı zülāl

51b) ve der-i gerdün-niṭākında hürşid-i ‘ālem-tāb zencir-i zerrin-şu’ā ile āvīhte bir āyine-i cihān-nümā olmuşdı. Li-münşi’ihi:

Ķonuldu kubbe-i çarhuñ esāsı

Anuñ gibi binā olmadı bünyād

Ve şayyāğlaruñ dağı pūte-i mahāretde ķāl olmuş üstād-ı pūr-kemālleri dürr-i himeti elmās-ı kemāl ile delüp tarş-ı’i bedī’ ile muraşsa’ bir kafes-i zer-kārı muşanna’ çatup her kūşesine ķulaķlar iştmedük gūşvāreler aşmışlardı ki ‘arūs-ı dehr leṭāfetin iştse ķulağdan āşüfte olurdu. Ve barmağ ile göstermeli hātem-i nigīnler tōķumışlardı ki mühr-i Süleymān taḥassürinden bağrına taş başup şayyā’-ı zamāne ta’accübünden engüşt-gezīn ķalardı. Ve niçe ḥalḥāl-ı muraşsa’lar vardı ki māh-ı çarh-ı hāle-tāvķuñ eline girse yıllarla boynı bağlu ķulı olup gerden-i teslīmi öñinde ķordı. Ve ḥüsn ü leṭāfet

52a) ve zīb ü tarāvetde āftāba ta’n ider niçe taş-ı zerīnler ķonmuşdı ki tās-ı hürşid görse kend’özinden el yurdu. Ve bi’l-cümle envā’-ı la’l-i Bedaḥşānī ve ešnāf-ı yāķūt-ı rummānī ve niçe dür-i nā-yāb u cevheri esbāb ile māl-ā-māl olup Li-münşi’ihi:

Fe-zāhiruh yūḥāki’ş-şemse ḥusnā

Ve bātınuhu’l-cevāhiru ve’l-le’ālī

Aña mışdāķ-ı ḥāl olmuşdı.

Ve bunuñ öñince dilber-i sīmīn-beden ve gül-pirehen lebleri mercān nev-resīde cüvānlar yürüyüp kimisi genc-i ḥüsnlerini ḥıfz için ḥamāyil-vār mār-şifat zencir-i zerīnler bağlayup miyānlarında ḥançer-i hürşide dil uzadur muraşsa’ şimşir-i ser-tizler tākınmışlardı.

Ve niçe sīm-sā’idlerinde ellerinde zer-kārī ‘aşālar kemerlerinde dil-teşne-i ḥün-ı ciger ḥastegān-ı ḥançer-i ḥun-rizler şoķunmışlardı. Li-münşi’ihi:

İrmeden ol ķişiye yalmanı

Ķarşu çıkardı zevķdan cāmı

52b) ve takyecileruñ dağı ḥüb-rüy u ğāliye-müy u perī-peyker ü melek manzar u ķamer sīret ü hürşid-şüret ü serv-reftār u şirīn-ğüftār u semen-ten sīmīn-bedenler ki Li-münşi’ihi:

Hilāl ebrūları mihrile hürşid

Başın çevgān-ı ‘ışķa eyledi gūy

Turkish Studies

Çiriş geçüp zamâne her birine
Tutardı sille-i derd ü gama rûy

serâser altunlara ğarķ ve şîb ü atlas u dîbâlara müstağrak olup bir derecede hâlet ü melâhat kesb eylemişlerdi ki görenler deng ü hayrân u vâlih ü ser-gerdân qalib-i cihân başlarına tar olurdu.

Ve başlarındaki şeb-külâh-ı zerrîne terküleri ki mâh-ı neve baş egmezdi bâzâr-ı dehrde metâ'-ı hüsnerine bir mertebe behcet ü bahâ virmişdi ki h'âce-i cân naķd-i şabrını târmâr idüp vaşilllarına biñ cân ile harîdâr olurdu.

Ve bunların öñince nây-zenler giderdi ki

53a) her birisi bâb-ı uşulde devr içre pehlevân u 'işretgâh-ı cihânda ney gibi müşârün bi'l-benân idi. Taşnîf-i ğarrâ ve naķş-ı rûh-efzâlara ser-âğâz idüp şöyle şîrîn nağmeler kıvırlardı ki Nâhîd-i çarhuñ perde-i qarârı yırtılıp bezm-gâh-ı felekde bir dağı sâz nevâht itmekden ferâğat iderdi. Li-münşi'îhi:

Nağamâtını bunların Zühre

İşidüp çengini yire çaldı

Ve niçe ğonca-fem 'andelîb-şadâ sâde-rû ğazel-serâlar başlarında külâh-ı Mevlevî ve ellerinde mecmû'a-i nâz biri birile hem-zebân u dem-sâz olup ol dâyirede rengîn edâlar iderler ki işidenlerin zehresi çâk olup rişte-i 'aql u idrâk ellerinden gitdi. Li-mü'ellifihi:

Bunların ğuş eyleyüp âvâzesin

Çarĥa girüp rakşa başladı felek

Ve zer-kûblar dağı kubbe-i çarĥ-ı nîl-reng

53b) âsâ bir dükkânı zücâcı peydâ idüp içinde ĥurşîd-i tâc u zerîn-ķabâ pâdşâh-ı kişver-i melâhat u tâcdâr-ı diyâr-ı tarâvet bir maĥbûb-ı ğül-ruhsâr u dilber-i ğonca-ğüftâr vardı ki biñ bād-ı şabâ ğülgâr-ı cihânı varaķ varaķ ğeşt eylese büy-ı vücûdı nazîrini bulmayaydı.

Ve küttâb-ı dîvân-ı ezel mecmû'a-i evrâķ-ı eşcâr-ı çemen-zâr-ı cihâna kitâb-ı evşâf-ı hüsniyi naķil murâd itse nüşâ-i cemâlınden bir varaķ derc olmayaydı. Li-münşi'îhi:

Pâdişâh-ı diyâr-ı hüsniyi kim

Menzili olmuş idi şırça serây

Ya ĥod evc-i melâĥate meh idi

Kim aña burc-ı âbi oldu cây

Ve ol şehriyâr-ı serîr-i leţâfetüñ yemîn ü yesârında niçe dilber-i serv-reftârlar bende-vâr yuriyüp beķâ-yı hüsniyi behâ ve def'-i gezend-i devrân-ı pür-cefâ için fuķarâ-yı dehre şöyle sîm-efşânlık iderlerdi kim gedâyân-ı devrânüñ kîse-i

54a) ümmîdleri naķd-i in'âm u ihsânları ile mâl-â-mâl olmuş idi.

Turkish Studies

Ve her fakîr-i vişâl şâhid-i ğınâ ile ferhunde-bâl ve mesrûru'l-hâl olup fûls-i ihtiyâc u iftiķârdan ğınâ bulmuş idi. Li-mü'ellifihi:

Ebr-i dest-i keremleri dâyim

Sîm ü zer yağdururdu hâlk üzre

Ve serrâclar dağı 'acâyib işler itdikden soñra cüll-i himmetlerin şarf idüp bir feres-i zinde ve esb-i jende semend-i meh-rikâb u mihr-i zerrîn hem-'inân-ı esb-i felek-i heftümîn tezyîn eylemişlerdi ki ğurre-i ğarrâsı ta'ne-ger-i mâh-ı nev olup şol derecede tünd-hırâm u cihân-neverd ü tüz-rev idi ki eger 'inânın irhâ vü ligâmın rehâ itseler şabâ-yı devende işrinden eşer görmezdi. Meşnevî:

Atılsa ayağından na'l-pâre

Olurdu ğuş-ı çarha ğuş-vâre

Yile anı nice teşbîh ide dil

Ki tozın görmeye yıl yilse biñ yıl

54b) ve âteş-i na'l-i pây-ı cihân-hümâsı rân-ı rân-ı rahş-ı Rüstemden dağ-ı ğayret yakardı.

Ve reşk-i sür'at-i seyrinden dîde-i Şebdîz-i Hüsrevden eşk-i Gül-ğün aķardı tâ hınk-ı felek meydân-ı havâlî-i küre-i hâkde dâ'iredür aña mânend bir semend görmemişdür ve tâ ablaķ-ı leyl ü nehâr 'arşa-i edvârda sâ'irdür. Anuñ nazîri esbe irmemişdür. Li-münşi'ihî:

Tâ şâh-ı rûh ber-feres-i cism şod süvâr

Esbî çü ü ne-dîd derîn sebz-i murğ-zâr²⁹

Ve kaşşâblar dağı ğuş-ı devrân işitmedük ve çeşm-i cihân görmedük mâhiyeler itdükden soñra bir ğüsfeñd-i âhü-çeşm-i harîr-mü ve bir ğanem-i hamel-düm ü hurşîd-rû tonatmışlardı ki kebş-i İsmâ'îl dîde-i âhuvânesin görüp yolında ķurbân olmağa cân virüp tekye-ĝâh-ı devrânda cân-ı 'azîzini fidâ iderdi.

Ve şol mertebe ķaviyyü'l-cins idi kim ğürg-i cân-sitân-ı zamâne rüz u şeb ardınca olup

55a) ķuyruĝına diş bilerken her dem aña h'âb-ı ĝarguş virüp dürlü dürlü tilkülüklerle pençesinden cân-ı şîrîni rehâ iderdi. Tâ devr-i Âdemden zereb-i cihâna anuñ mu'âdili bir ğanem dağı girmemişdür. Ve kelle-rân-ı aĝnâm-ı encüm çerâ-ĝâh-ı eflâkde nigerân olalı anuñ gibi ğüsfeñd görmemişdür. Li-münşi'ihî:

Şîri reşk-i şekerdi lezzetde

Postı kakum gözi bādām

Añlayup kendünüñ leķâfetini

Derisine şıĝışmaz idi müdām

Ve sâ'ir ĝiref dağı ĝavza-i fâķat-i beşerden ĝâric mâhiye-i bedî'alar icâd u beyânına 'uķûl ü fûhûl ĝayrân olur şanâyî'-i ĝarîbe bünyâd idüp hâl-i mezkûr minvâl-i meştûr üzre gezerken fırķa-i sühtegân ile bezrgerânuñ mâ teķaddemden muķaddem yürimek da'vâsı olup bu def'a dağı süh-teler meydân-ı cürâta aķdem-i iķdâm ile başup

²⁹ Ruh padişahı, vücut atına bindiğinden beri bu çayırlar ve çimenliklerde onun bir benzeri atı görmemiştir.

55b) taqaddüm itdüklerinden ikincilerün hâne-i kalbleri bezr-i kîne ile mâlî ve dîk-i derûnları âteş-i hıkd birle gālî olup 'adâvet-i muzmerelerini izhâr ve telef-i cânlarını ihtiyâr idüp hemân cüz'î bahâne ile 'azm-i ceng ü cidâl ve kaşd-ı harb ü kıtâl idince men' ü def'a çâre olmayup nâçâr sühte deyen çift bozanlar dağı muqâbele vü muqâtele idüp ekincilerün evvel def'ada bir ikisin biçüp tohm-ı vücûdlarını hâk-i 'ademe saçdılar.

Ve bu aralıkda etmekçileri yumruğ altında hamîr dönderüp yine yazdılar.

Ve dürüdgerler hayretlerinden yirlerinde kalup yapucılar cüst deprenüp yıkıldılar.

Ve altuncuları döğüp kuyumcuları şıkdılar u şındırdılar.

Ve taqyacılar baş kayusına uğrayup başmağçılar ayağ altında kaldılar.

Ve serrâclar kuskuna kuvvet diyüp mütâflar

56a) kösteği üzdiler. Ve hallâclar "ke'l-'ihni'l-menfûş"³⁰ âyetini okıyup derziler tegele geydiler ve dolabcılar hemân dönüp devvâreciler çözüldiler ve çıkırıkçılarun çarhına tokunup çeşmecilerün yüzleri şuyın yirlere dökdiler. Çulâhlar arada şulh için mekük gibi vardılar geldiler.

Ve naqş-bendlere naqş geçüp boyacılar 'aceb reng itdiler ve demürcilerle orsa söyleşüp kaşşâblarla şavaşdılar.

Ve çilingirlerün âteş-i hayretten dilleri tamağları kırıyup kazancılar cân tağıldısına uğradılar.

Ve yancılar girü çekilüp oğçılar bir niçe kez atışdılar.

Ve çömlekçiler hâle galtân olup her biri balçıkdan bir âdem oldılar.

Ve baqqâlların bekmezin aqutdıkların görüp debbâğlar koquyü götürdiler.

Ve nâyzenler

56b) semâ'a girdiler. Ve bi'l-cümle mi'mâr-ı dehr-i gaddâr esâs-ı beyt-i neşât u hubûrî hâke yeksân idüp hâne-i gumûm u humûmı girü âbâd eyledi.

Ve rûzgâr-ı kîne-cû yine şöhet baltası olup bîh-ı nihâl-i zevk u sürürü kağ' idüp berg-i 'îş u huzûrî berbâd eyledi. Li-mü'ellifîhi:

Yine bed-mestlik eyleyüp devrân

Dökdi bir dem içinde bir niçe kan

Bozdi halkun bu şöhet-i şevkîn

Eyledi telh bâde-i zevkîn

Götürüp ortadan ayağı huzûr

Ceyb-i kalbe irişdi dest-i fütür

³⁰ (Dağlar), atılmış renkli yün gibi (olur). (Kur'ân, Kâri'a 101/5)

Ḥalka yüz gösterüp perîşānlık
Bunca cem'iyet oldu bir anlık

Şun'iyā çün cihānda budur ḥāl
İtmesin ḳalbüne ğam istiḳbāl

Sen hemān el açup du'ā eyle
Mālikü'l-mülkden recā eyle

Dile ol ḥazretüñ beḳāsını
İste a'dāsınıñ fenāsını

57a) Ya'nī ol şehriyār-ı Dārā-der
Ki niçe şeh ḳapusını bekler

Ol durur ḥalka sāye-i Raḥmān
Pādişāh-ı zamān Süleymān ḥān

Ṭoydı in'āmıla vuḥūş u tuyūr
Mīhr-i luḫfi cihāna viridi nūr

Eyledi pūr keremle devrānı
'Ālem-i tutdı şīt-i iḥsānı

İşidüp her kişiye ni'metini
Kerem ü şefḳat ü ḥimāyetini

Terk idüp tāc u taḫt u ferzendir
Kesüben ḥubb-ı ḥişi peyvendir

Bāl-i 'azmi açup hümā-yı 'Acem
Ḳondı bāzū-yı 'izzetine bu dem

Turkish Studies

İrüp ol mihr-i 'âlem-ârâya

Oldı eltâfiyla hem-sâye

Cidd ü himmet durur nola her dem

Ağsa anuñ ayağına 'âlem

Nâm-ı nâmîsi eyler istid'â

Ne var olsa cihân musahhar aña

Ṭurduğınca bu ḥayme-i gerdün

Çetr-i kadrine şaṭvet ola sûtün

Ṭoğduğunca bu ḥüsrev-i ḥâver

Râyet-i şavleti ola ber-ter

57b) Ṭolduğınca dem-ile ṭâs-ı şafaḳ

Döke a'dası ḳanını yire Ḥaḳ

Baña yoldaş olup deyen âmîn

Reh-zen-i ğamdan ola dâyim emîn

KAYNAKÇA

ÂŞIK Çelebi, *Meşâiru's-Şuarâ*, Haz. Meredith Owens, Londra, 1971.

BIRNBAUM, Eleazar, "Turkish Manuscripts: Cataloguing Since 1960 and Manuscripts Still Uncatalogued, Part 2 Yugoslavia, Bulgaria, Romania", *Journal of the American Oriental Society*, V. 103, 1983.

FLÜGEL, Gustav, *Die Arabischen, Persischen und Turkischen Handschriften der Kaiserlich Königlich Hofbibliothek Zu Wien*, I, Viyana, 1865.

GÖKYAY, Orhan Şaik, "Divan Edebiyatında Şehirler II: Kastamonu ve Bursa", *Seçme Makaleler 3: Güçlük Nerede?*, İstanbul, 2002.

GÜLER, Kadir "XIX. Asır Şuarasından Arifi ve Pesendi'nin Kütahya Medhiyeleri" Erciyes Üniv. SBD, Kayseri 1996.

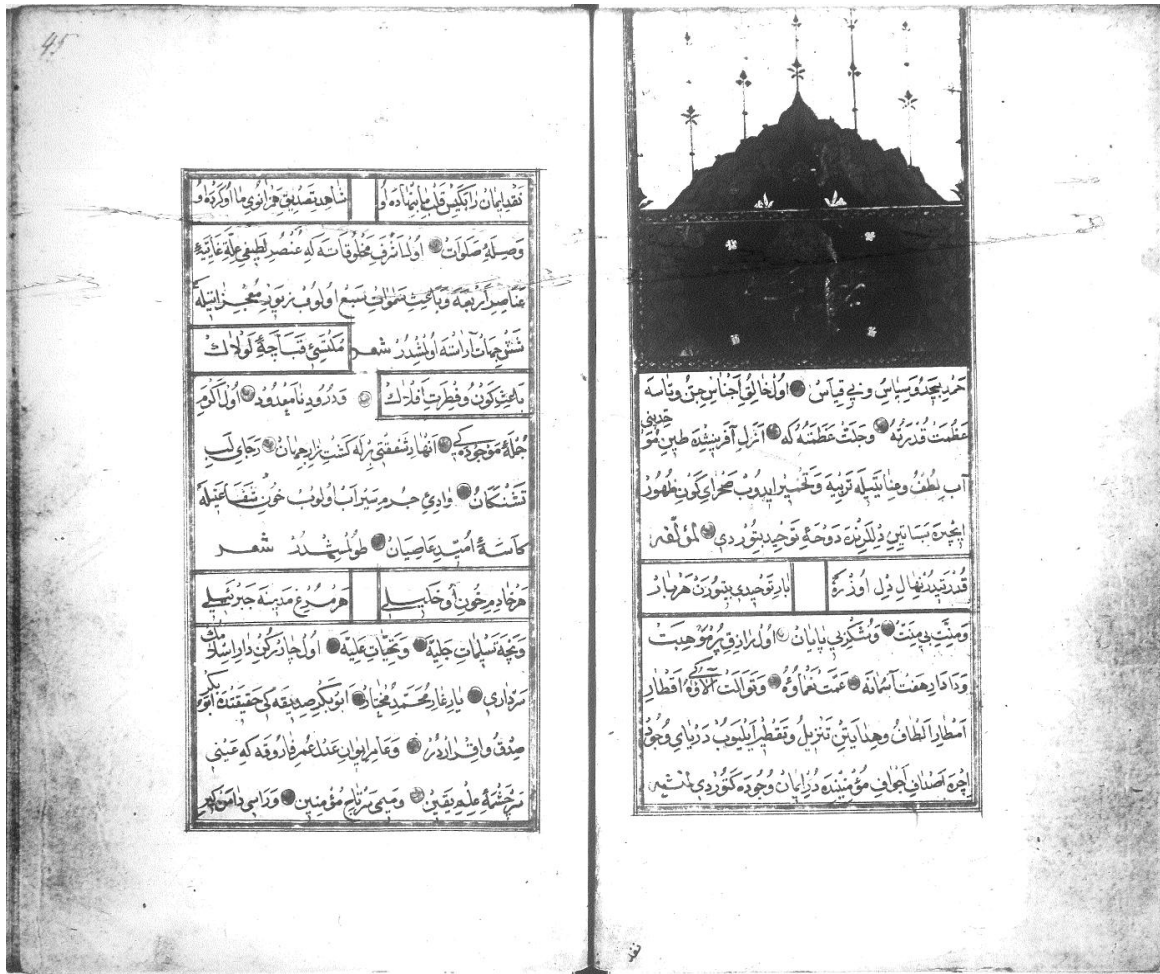
İSEN, Mustafa, Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış", *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlardaki Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara, 1997.

İSEN, Mustafa, Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış", *Ötelerden Bir Ses Divan Edebiyatı ve Balkanlardaki Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara, 1997.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/3, Summer, 2012

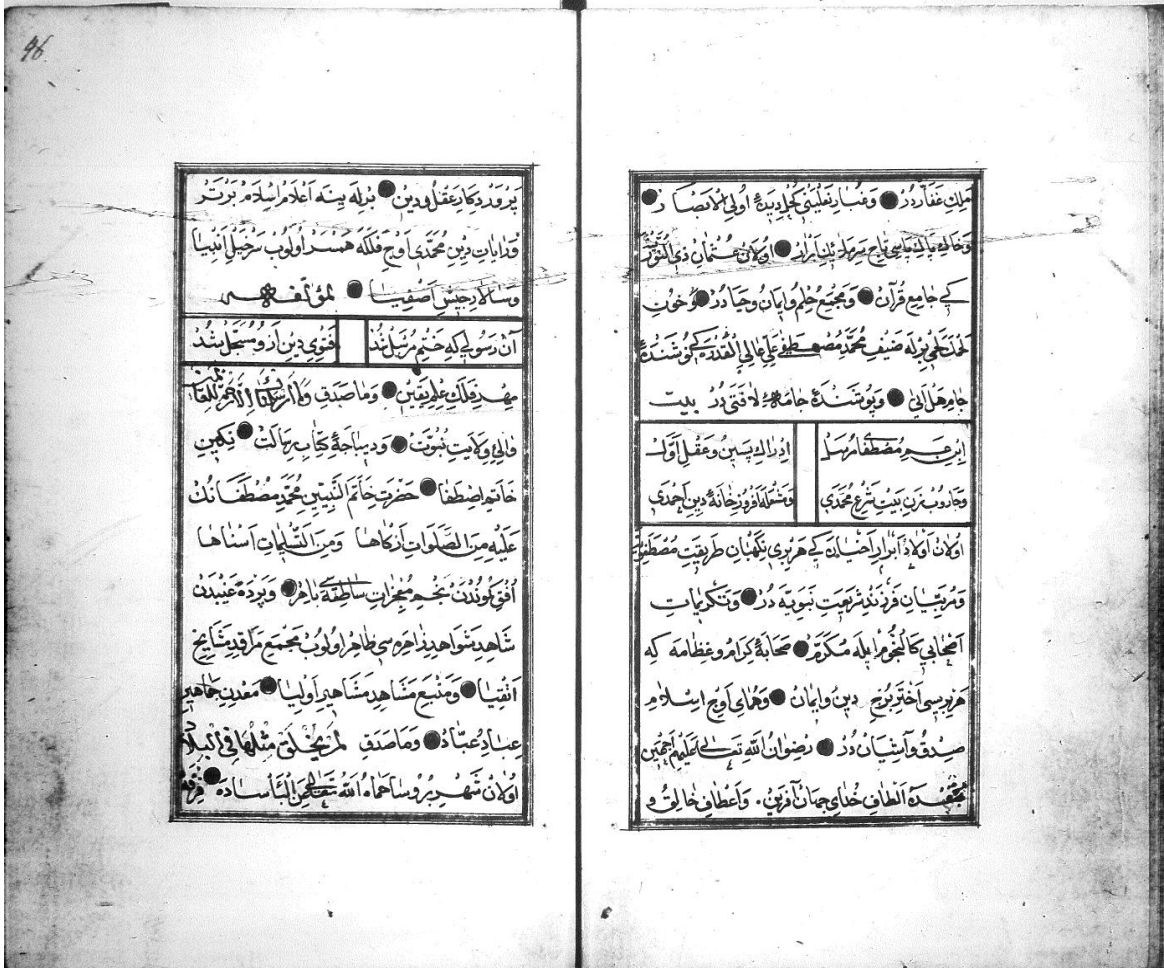
- İSEN, Mustafa, *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısım*, Ankara, 1994.
- KINALIZADE Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, I, Haz. İbrahim Kutluk, Ankara, 1989.
- LATÎFÎ, *Tezkiretü'ş-Şuarâ ve Tabsıratu'n-Nuzamâ*, Haz. Rıdvan Canım, Ankara, 2000.
- LEVEND, AgahSırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, I, Ankara, 1988.
- LEVEND, AgahSırrı, *Türk Edebiyatında Şehr-Engizler ve Şehr-Engizlerde İstanbul*, İstanbul, 1957.
- PERTSCH Wilhelm, *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin Türkischen Handschriften Berlin*, Berlin, 1889.
- SEHÎ Bey, *Tezkiretü'ş-Şuarâ*, Haz. Mehmed Şükrî, İstanbul, 1325.
- YENİTERZİ, Emine, *Divan Şiirinde Naat*, Ankara, 1993.
- YILMAZ, Mehmet, *Kültürümüzde Arapça, Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü*, II, İstanbul, 2008.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 7/3, Summer, 2012

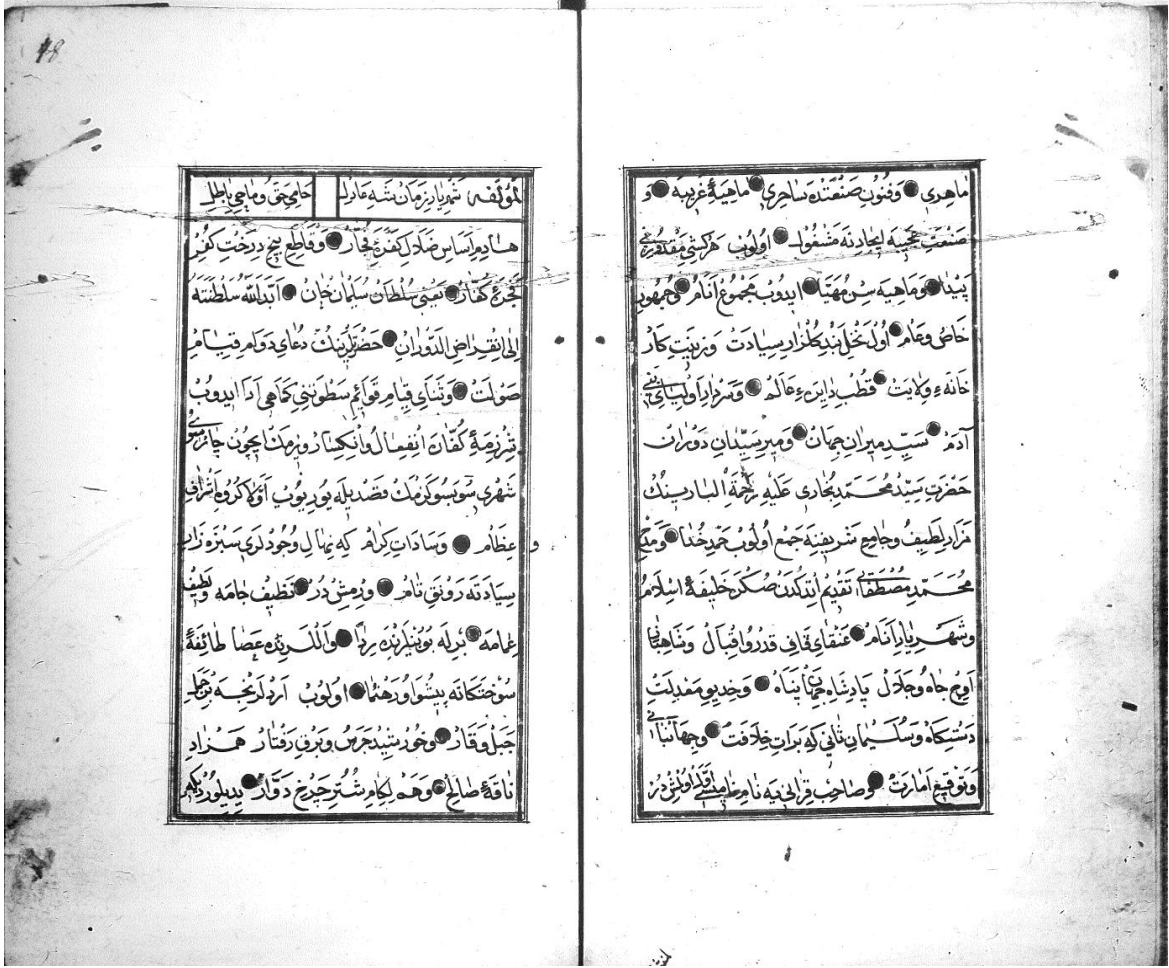

Turkish Studies

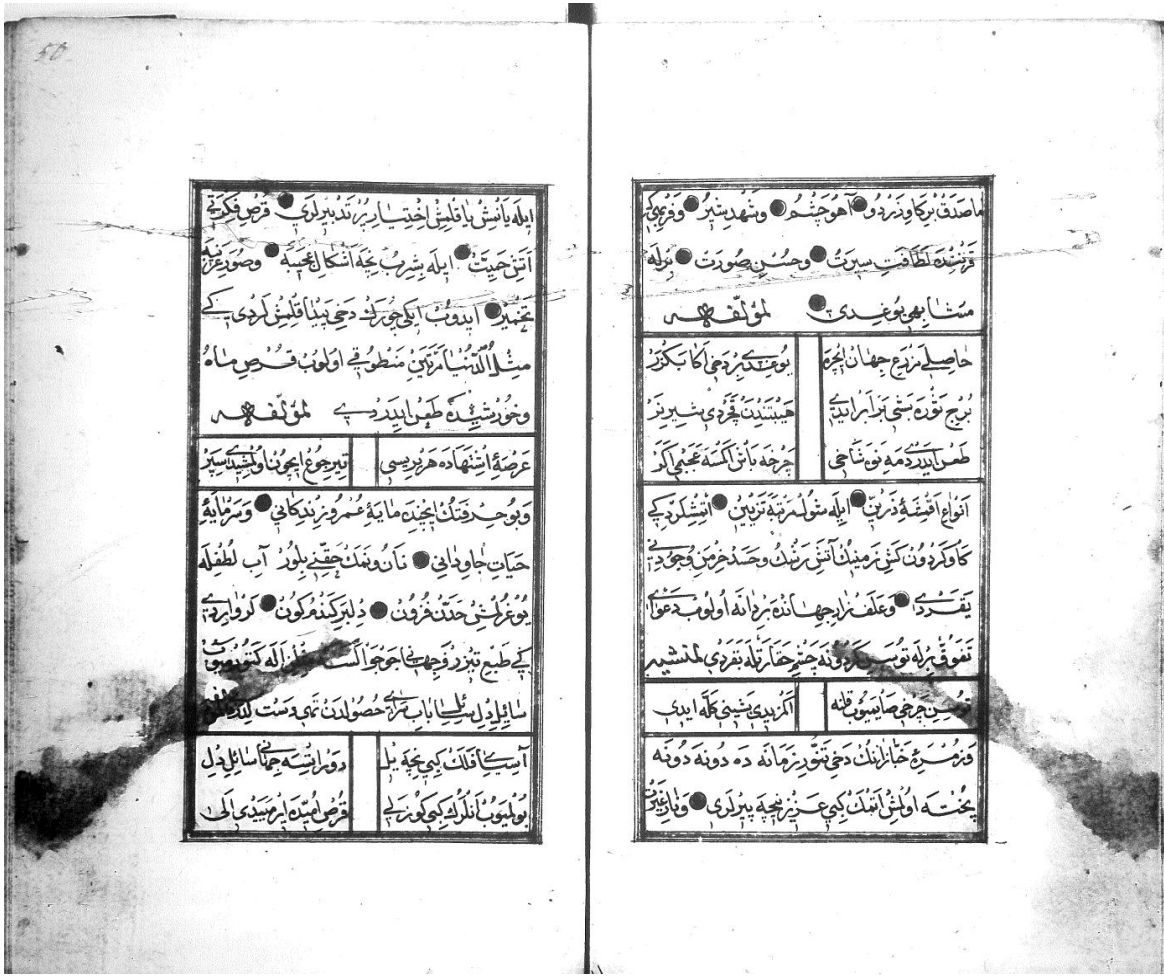

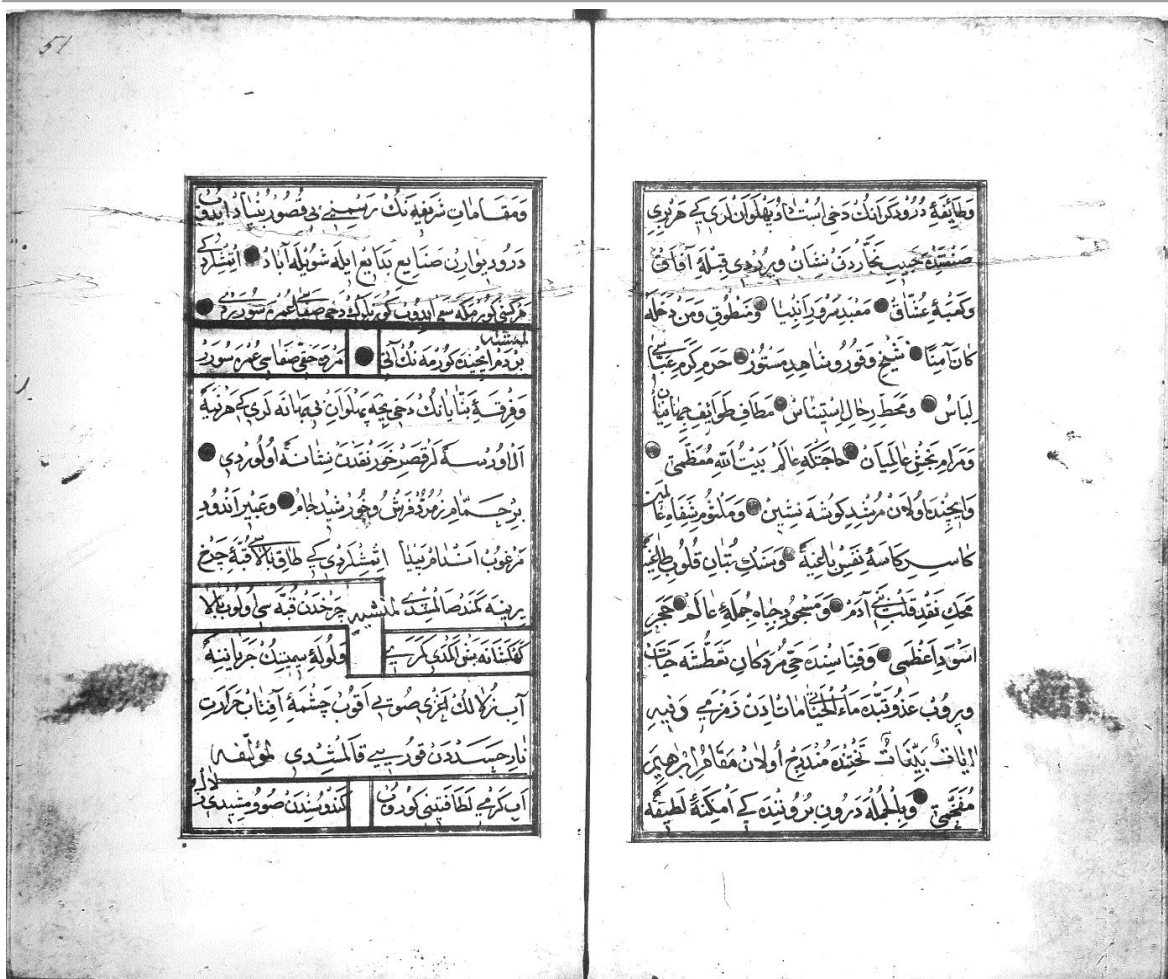
Turkish Studies

Turkish Studies

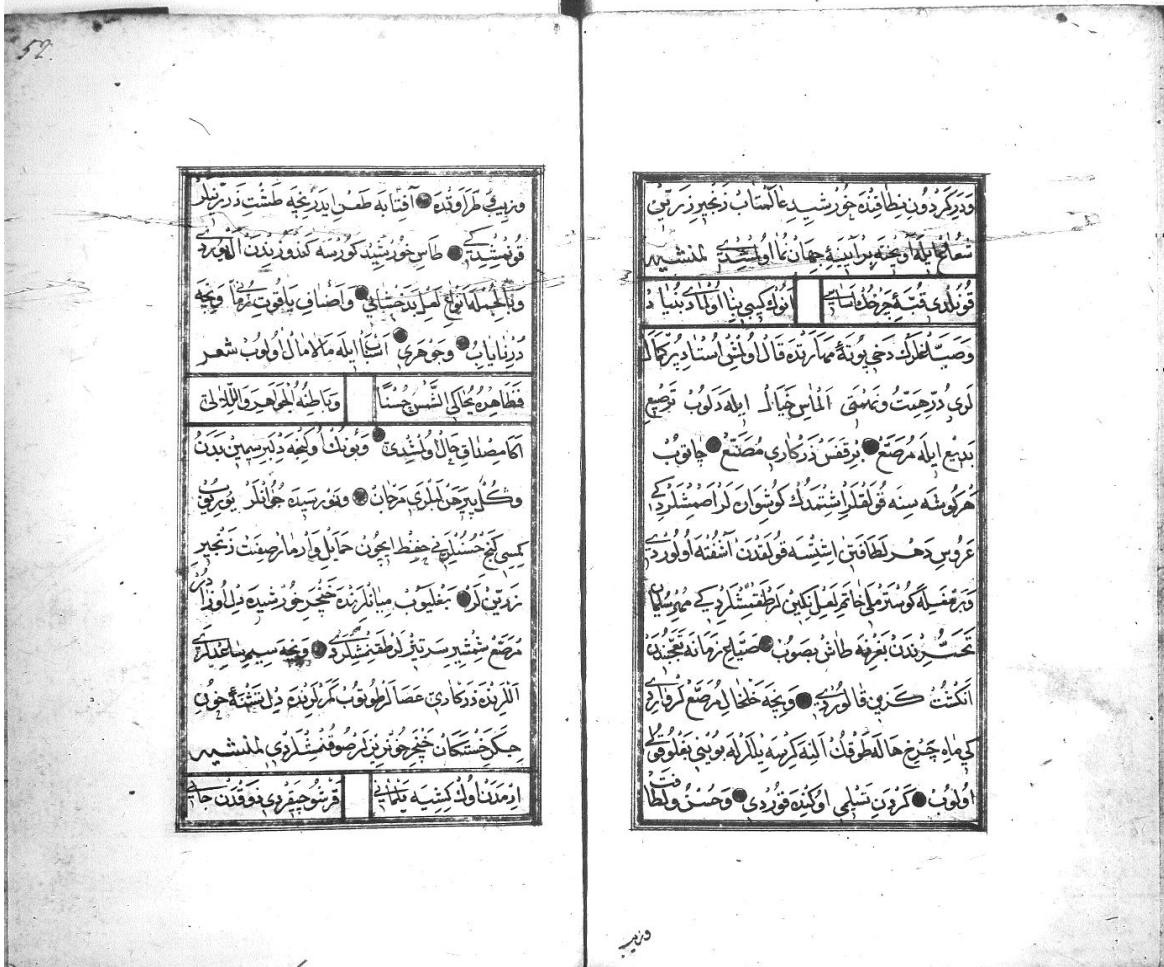

و طایفه در وقت آنک در آن است و پهلوان لاری که هر روز
 صنوبر خوب بخاردن نشان و هر روزی قیله آفاقی
 و کسبه عنای • مسیده و رانینا • و مطوق وین جمله
 کان امینا • شیخ و قور و شاه دستور • حر کرم عیسی
 لیا س • و محط رطال استیناس • مطاف طرائف جهانیا
 و مراد و خیر عالمیان • حاجتگاه عالم بیت الله معظمی •
 و ایچینک اولان مرشد کوشه مشین • و مامور شفا و طایفه
 کاسه کاسه نفس باجمه • و سندی بتان قلوب طایفه
 محک نقدی است آدم • و سحر و جادو جمله عالم عجبی
 اسود اعظمی • و فیاسند حیرت کان قطعه حیات
 و پروب عدو قبه ماملکتی اما تادین و مزجه و پیه
 ایالت بیانات تختنه مندیج اولان مقام ارضیه
 منجی • و بلبله درون بر و نیند که امکنه لطیفه

و مقامات نرفیه نیک رسیس و تصویر دنیا و این
 در و دیوان صنایع بنا مع ایله شویله آباد • اینک
 مرکز امور مملکت و ایوب کورنک و صفا عجمه و سوره •
 بر دهر ایضه کورنه نیک • مرصوح صنایع و سوره
 و فرقه بنا یانک در حجه پهلوان فهمانه لاری که هر روز
 الاوردسه که قصه حور نقبت نشانه اولور دی •
 بر حیا مار و زوروش و حور شید طام • و مبدل اندو
 مزعوب استلام نبیلا اشدری که طاق با لاقه جیح
 برینه کند صالمندک لشدیر چر جند فیه ای و بر یلا
 کاشانه بنو المکنکر • اولوله سیمتیک جبرانیه
 آب لالک لیزی صورتی اوب جشمه ایتان جرات
 نار حیدرین قور پیه قالمشیدی لولفما
 آب کرچه لطافتی لورون • کندوسنک صود و شید

Turkish Studies

Turkish Studies

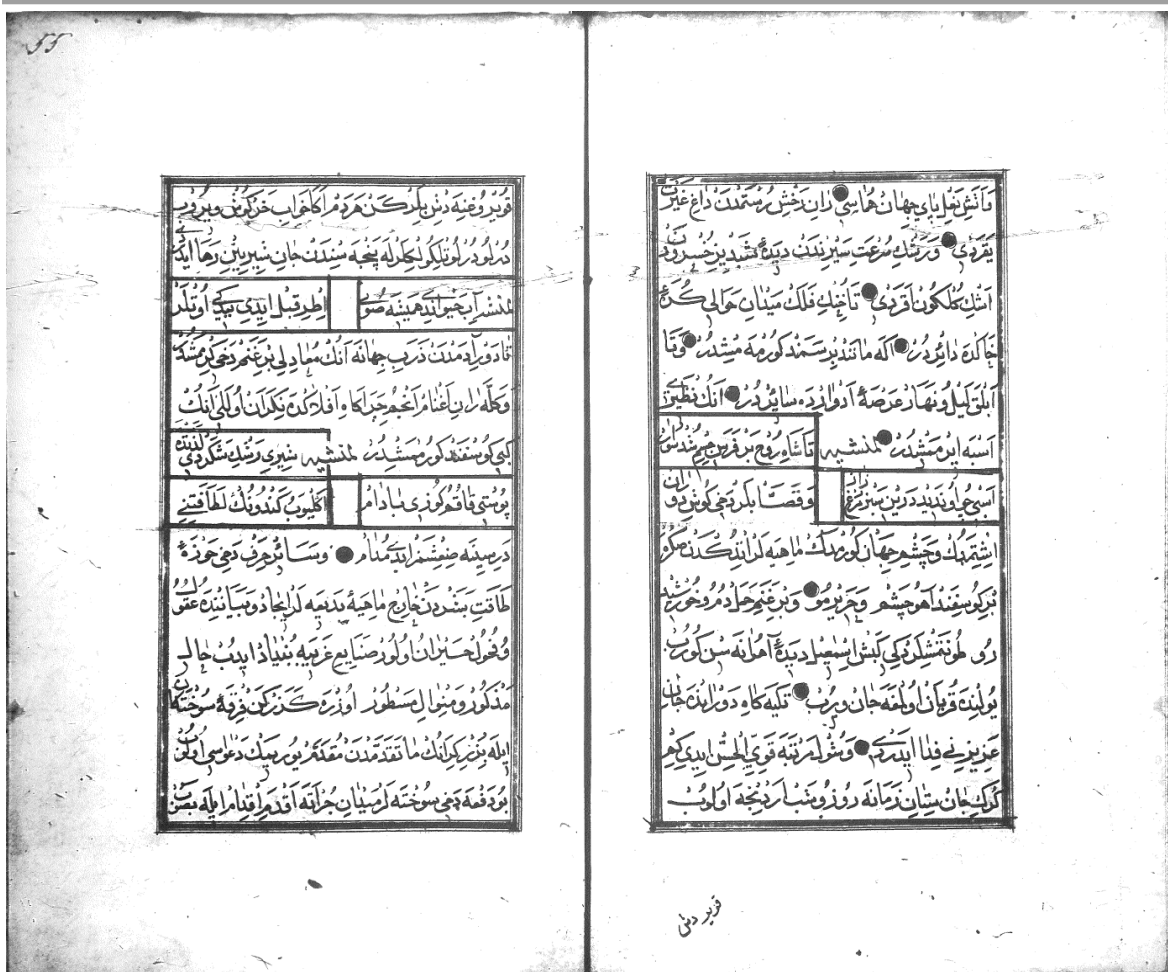
Turkish Studies

آسا • بر کمان زحاجی بیاید اوق • ایچینه خوشید
تاج و زینت خیا • بادشاه کتور میراجت • و زاجیل
دیار طراوت • بر عیوب کل خسار • و ذیاب عیبه کما
دارد کجه • بیک بادشا کلزار چوشتادق ووق کنت
ایله • بوی وجود نظیر • بولیدی • کتاب دیوان اراج
بجموعه لوزق آخارجین درجه کتاپ و صاف عیبه
کتابلر ادریشه تخفجه لنت نوز و دوج اولیدی •
لشیر بادشاه دیار حسند • مازیا اولشیدی سرچله
یه خواجه و چرخه محمد • کوه کابرج ایلی اولدی جای
قاوله هم بر ادریس لر لطاف ک عین و بیارنده چجه دایز
بیر و دفتار • کزنده وار بویوب • بقای چین و
و دفع کوفتور لرن بر جفا • ایچون قتلای دهنه شوبله
سپرافشانلق ادر لره کیر کلدان دن اولک کیسه

54
ایندلری نقد انعام لعل ائل یایله مالا مال اولشیدی •
وه رفقه وصال • شام و یغنا یله فرخنده بال • و مسرور
المال اولوب قلسر احتیاج و افتخار دن ختا اولشیدی •
لؤلؤ ابروست کرم لر عیال • سیم و زر نقره کورچون
وست لاملر و عیال اشکل ائل کنت صکنه بلی و ملتر نه
صدف ایدوب نقره س زینت و اسب زینت ستمده
کتاب و ملر نقره و همینان اسب فلک منتسپین نقره
ایشلر دله غنه عدالی عتقه لرا و نوا اولوب شول
درجه ده نند خرام و جمان نور و نقره و ایلله اکر
عنانق ارخا و لکامین هما السه لک صبا ی و ننه ادرینک
اندرین صر دی • و شیا لکی یون در کور کور دله ایدر
اقلسه ایفندک سئل یاز • اولدر کون زنجیره کور
یله ایچجه تشبیه اولدی • کلهوزن کور کور ایلله

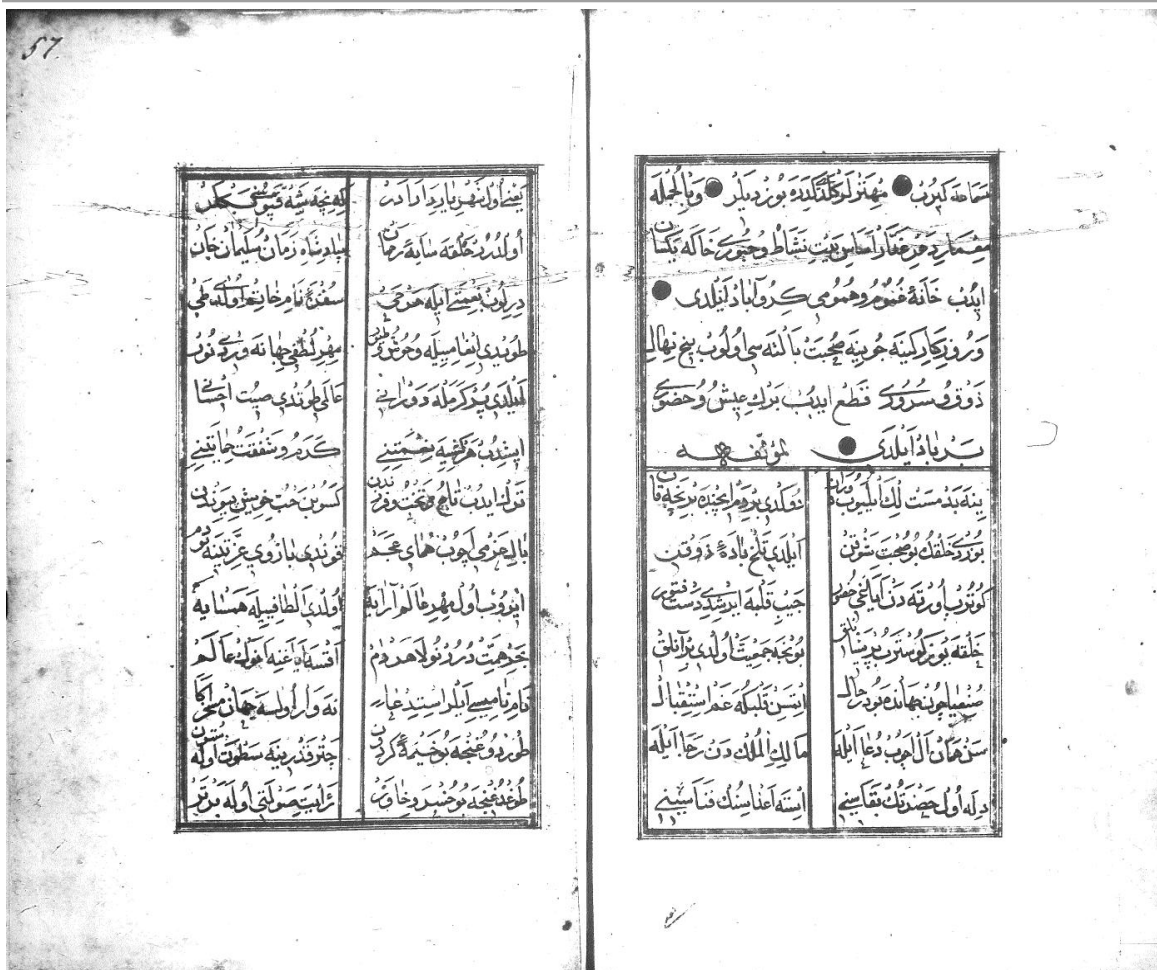

Turkish Studies

تَمَعًا لِنَكَلِيدِكَ الْيَحْيَى لَكَ خَائِفَةٌ لِقَابِكَ بَدْرٌ كَيْفَ إِبْلَاهُ
لِمَالِي وَدِينِي دُونَكَ لِي أَنْتَ حَقُّ دَوْلَةٍ عَلِيٍّ أَوْلَى
عَدَاوَتِ مُصَنِّعِ لِي فِي أَنْظَارِ • وَتَلَفَ نَقْدًا بِلِيٍّ لِي تَعْلِي
أَبِي يُوبَ هَمَّانَ جَزِيءٍ بِهَانَهُ إِبْلَاهُ عَزَمَ حَكِّ وَجِيَالٍ • وَقَصْدُ
حَرْبٍ وَقِتَالٍ إِيذِيخَهُ مَنَعَ دَفْعَهُ خَائِرًا أَوْلَى نَاهِيَانِ
مُسْرَخَتِهِ دِينَ جَنَّتِ بُوْرُزْ لِدِي حَى مَقَابِلِهِ وَمَقَاتِلَهُ إِيُوبَ
أَنْجَلِيكَ أَوْلَى دَفْعَتِهِ بَرِّ إِيْسِينَ حَرْبٍ نَحْمُ وَجَعْدُكَ حَاكٍ
عَدَمَهُ صَاحِبِيكَ • وَبِعَاكَ لِقَدِّهِ أَنْجَلِيكَ بِي يَوْمِ رَجِ النَّتَنِ
حَبِيْبِهِ دُونَ دِيْنِي بِهَانَهُ يَانِزْ لِي • وَدَرُودُكَ لِي حَبِيْبِي
بِرْكَانِيهِ مَحَلِّي قَالِي بِ يَابِي حَسْبُ دِيْنِي يُوبَ يُعْلِي لِي
وَالْحَرْحِي لِي دُونَكَ • قَوْمِي لِي صِنْدِي لِي صِنْدِي لِي
وَتَقَاتِلِي لِي قَبِيْسِيهِ أَوْضِي بِ • بَسْمِي لِي لِمَا عِ النَّتَنِ
قَالِي لِي • وَسَلَمِي لِي مَعُوْذَةٍ قَرِيْبِي دِيْنِي • مَوْأَلِي

كُرْسِي لِي أَوْزِي لِي • وَجَلِي لِي كَالْمُهَيْنِ النَّتَنِ لِي لِي
دِرْ بِلِي نَكَلِي لِي • وَدَوْلَابِ جِلْدَانِ دُونَكَ •
دَوْلَابِ جِلْدَانِ لِي لِي • وَجِيْفِي لِي جِلْدَانِ لِي
جِيْمِيهِ جِلْدَانِ لِي لِي صَوْبِي يُولِي دُونَكَ •
وَقَتْلَانِ دُونَكَ بَارِيْسِي إِيُوبَ • جَاهِلِي لِي لِي
صَلْحِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي
نَقْدِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي
أَوْسِيهِ سَوِيْلِي لِي • فَصَابِلِيهِ صَرَّاشِي لِي • وَجِيْلِي لِي
أَتِي حَبِيْبِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي
تَقَاتِلِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي
بِيْعِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي
هَزِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي
أَقْدَقِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي لِي

ساده کرب • مهتر کنگلدک بوز دیکر • وبالجه
 سماعه ورمه ادا سونیت نشاط و حیرت خاله نکلا
 ایلب خانه غم و همی کر و با دینلدی •
 ورو زکار کینه جرمیه محبت بالنه سی و کوب بیغ نطال
 ذوق سرور ک قطع ایلب برک عیش و حضور
 بر یاد ایلدی •
 نینه بدست لک ایلیرب
 بوز خلقک بو محبت شوق
 کونر با و نه دن ایلمی صو
 خلقه بوز کون تورک پیشا
 صنایع پریمه اده تورک حال
 سن همان آل عرب و عا ایلله
 اوله اول حضرتک تقابینه
 نقلدی ورمه ایچین برجه فای
 ایلدی تلخ با ده ذوق
 جیب قلبه ابر و دست
 بوجیه جمیست اولدی برانلی
 انسن قلبه عم استقبال
 ما لک الملک دن عا ایلله
 انسه اعداسنک فنا سینیم

57
 نینه اوله مهتر با و ارا دند
 اولدک و خلطه ساره عا
 در لوب عیبت ایلله حیرت
 طوبیدی انام سیه و حیرت
 لیلیدی پر لاله و اولدی
 ایندیب هر کشفه نصیحتینه
 قتل ایلب نام و حیرت دور
 بال عربی عرب های محمد
 ایندوس اول مهر طالع ارایه
 تجریت در دوزخ لاهر دم
 قار نامی ایلر استیغاره
 طرد و حجه بخیمه کرد
 طرد حجه و حیرت و خا و
 لکجه شیه قیس حکم
 سلو ناه زمان سلیمان خان
 سینه ناه رخا و اولدی
 غیر لطفها نه و کور
 عالمی نندی صیت اجسا
 کدر و شفقت جانینه
 کسین حیرتین برین
 نوندی با زوی عریذنه
 اولدی لطایفه همسایه
 افسانه غنه کورده کله
 نه و اولسه جهان کله
 چتر و نه سطره اوله
 نایب صرا اوله بر

Turkish Studies

